

SIMON ENDRE TAMÁS

Haditengerészeti taktika a második világháború Csendes-óceáni hadszínterén

(2. rész)

A felszíni flották összezsapásai

1. A FELSZÍNI FLOTTÁK

A tengeri flották közötti hagyományos csaták a II. világháborúban már egy hosszú korszak hattyúdala volt. A felszíni hajók látótávolságban zajló ágyútüze és az ezt legjobban kihasználó vonal-harcrend még az I. világháború idején is a tengeri csaták megvívásának legfőbb módja volt, bár a háborúban már megjelent ennek a módszernek a két „sírásója”, a repülőgép-hordozó és a tengeralattjáró. A II. világháború folyamán még mind az európai vizeken, mind a Csendes-óceánon történtek hagyományos tengeri ütközetek, azonban a háborút már nem ezek döntötték el. Például a brit *Hood* csatacirkáló pusztulása, majd a német *Bismarck* csatahajóé – noha élénken foglalkoztatta az érintett országok közvéleményét – a háború kimenetelét tekintve csak epizódnak tekinthető.

A Csendes-óceánon a fejlődés új irányát a japán repülőgép-hordozók 1941. december 7-én kijelölték, amit 1945-ig az események számtalanszor igazoltak is. A hordozóról felszálló repülőgép vált korszerűvé, és a több tízezer tonnás csatahajóóriásokat másodhegedűsi szerepre kárhoztatta. A felszíni hadihajók csak a hordozók védelménél, a partraszállások tűztámogatá-

sánál, hajókíséretnél kaptak szerepet. Csata-döntő fegyverre csak akkor válhattak, ha a felek a harctevékenység körzetében nem rendelkeztek nagyszámú repülőgéppel.

A japánok I. világháború utáni hadihajó-építésében jelen voltak megalomániás törekvések, amelyek a feltörekvő harmadik tengeri hatalom növekvő erejét szimbolizálták. Mindenből a legnagyobbat akarták: a legnagyobb és legerősebb könnyűcirkálók voltak a MOGAMI-osztály tagjai (*Mikuma*, *Kumano*, *Suzuya*) elkészültük idején 14 700 tonnás vízkiszorításukkal és 5 lövegtoronyban elhelyezett 3-3 darab 152 mm-es/6 hüvelykes lövegükkel. Az 1939–1940-es átépítésüknél lövegeiket 203 mm-esre/8 hüvelykesre cserélték; és párosával helyezték el a tornyokban, így a hajóosztály egy, a harmincas évek végén átlagos nehézcirkálóosztállyá változott.¹ Az 1941-ben szolgálatba állított *Yamato* és *Musashi* minden idők legnagyobb csatahajói voltak 71 659 tonnás maximális vízkiszorításukkal és a legerősebb fegyverzettel: 3×3 darab 460 mm-es/18 hüvelykes főtüzérség, amit 6×2 darab 155 mm-es, 6×2 darab 127 mm-es légvédelmi löveg, valamint 24 darab 25 mm-es légvédelmi gépágyú „egészített ki”. A háború alatt (leszűrve a tapasztalatokat) megerősítették a légvédelmüket 146 darab (*Yamato*), illetve 115 darab (*Musashi*) légvédelmi gépágyúval.² Az új idők szelének vagy a sors

finitorának tudható be, hogy mindkét hajóegység ellenséges repülőgépek bombáinak és torpedóinak esett áldozatul, úgy, hogy félelmetes lövegeivel a *Musashi* egyszer sem lőtt amerikai hadihajóra és a *Yamato* is csak egy ízben, 1944 októberében, a leytei tengeri csatában.

A japán hadihajó-tervezésből hiányzott a jól körülhatárolható, kialakult koncepció: miközben megálmodták és megalkották a világ legnagyobb csatahajóit, könnyűcirkálók kisebbek és gyengébbek voltak amerikai ellenfeleiknél. Ezt a hátrányt a már ismertett Long Lance torpedók voltak hivatva kiegyenlíteni. A húszas évek termékei voltak a négykéményes, 7 darab 140 mm-es löveggel felszerelt 6700, 6600 tonna maximális vízkiszorítású YURA- és a SENDAI-osztály könnyűcirkálói (*Yura*, *Abukuma*, *Nagara*, *Isuzu*, *Kinu*, *Natori*, illetve a *Sendai*, *Jintsu*, *Naka*).³ A következő generációs japán könnyűcirkálók a háború kitörésének időszakában készültek el. Ezek már egykéményesek voltak, de még mindig alulmúlták a USN cirkálóit fegyverzetükben, ill. páncélzatukkal. Közülük is a leggyengébb a KASHII-osztály (*Kashii*, *Katori*, *Kashima*) volt, amelyeket eredetileg kiképzőhajónak szántak, és harcbavetésüket csak a körülmények kényszerítették ki. Főtüzérségük 2×2 darab 140 mm-es lövegből állt, ami szánszalmasan esélytelenné tette őket egy hagyományos felszíni harcban, amint az 1944. február 17-én be is bizonyosodott, amikor a *New Orleans* és a *Minneapolis* nehézcirkálók Truk térségében végeztek a Katorival. A Kashiit repülőgépek pusztították el 1945. január 12-én, míg a Kashima túlélte a háborút.⁴ A legkorszerűbb japán könnyűcirkáló az *Oyodo* volt, amit 1943-ban állítottak szolgálatba (10 100 tonna max. vízkiszorítás, 2×3 darab 155 mm-es löveg). Mint a japán flotta nagy részével, vele is repülőgépek végeztek.⁵

Japán csatahajói közül csak a YAMATO-osztály volt korszerű. A többi hajóegység

még az I. világháború előtt (*Fuso*, *Yamashiro*) vagy alatt (*Ise*, *Hyuga*), ill. közvetlenül utána (*Nagato*, *Mutsu*) épült. Ezeket 1941-ig megerősítették, növelve a páncélzatukat és a légvédelmi ágyúk számát. Sajátos átalakítást hajtottak végre az Isén és a Hyugán a midwayi csatát követően: eltávolították a hátsó felépítményzetet és lövegtornyokat, hogy két katapulttal alkalmassá tegyék őket 22 zuhanóbombázó indítására. Az átalakítást követően azonban a repülőgépeket már nem kapták meg. A japán csatahajók átlagosan 38 000-42 000 tonna vízkiszorításúak voltak, 25 csomós maximális sebességgel és 6×2 darab 356 mm-es/14 hüvelykes löveggel, illetve a *Nagato* és a *Mutsu* 4×2 darab 406 mm-es/16 hüvelykes ágyúval.⁶

A japán nehézcirkálók átlagosnak tekinthetők 6-10 darab 203 mm-es/8 hüvelykes fegyverzetükkel, 11.500-14.700 tonnás vízkiszorításukkal. A *Tone* és a *Chikuma* nehézcirkáló érdekes elrendezést mutatott: mind a négy lövegtornyot a hajó elején helyezték el, szabadon hagyva a tatot 5 darab hidroplán befogadására. A háború alatt így lettek a japán flotta „szemei”.⁷

Japán 4 csatacirkálóját (KONGO-osztály: *Kongo*, *Haruna*, *Kirishima*, *Hiei*) még az I. világháborúból örökölte: 36 601 tonna vízkiszorítás, 30,5 csomós sebesség, 4×2 darab 356 mm-es/14 hüvelykes löveg jellemezte őket.⁸

Velük szemben az Egyesült Államoknak csak 2 csatacirkálója volt: az *Alaska* és a *Guam*. Ezek 1944-ben álltak szolgálatba, fegyverzetük 3×3 darab 305 mm-es ágyú volt és 33 csomós végsebességre voltak képesek.⁹ Az USN-nek nem volt többre szükség, hiszen a csatacirkálónál némi sebességtöbbletért feláldozták a csatahajók páncélzatának, tűzerjének egy részét. Az Alaskával egy évben kezdték szolgálatba állítani az IOWA-osztály csatahajóit (*New Jersey*, *Missouri*, *Wisconsin*, *Iowa*), amelyeknek a YAMATO-osztályt kellett ellensúlyozni 3×3 darab

406 mm-es/16 hüvelykes ágyúval, 31 csomós sebességgel és „szerény” 57 600 tonnás hajótestükkel. Sebességük és manőverező-képességük felülmúlta Japán hasonló kategóriájú egységeit, ezért fölösleges lett volna tovább növelni a sebességüket tűzerejük és védettségük rovására.¹⁰ A II. világháború idején az USN csatahajó-flottájának egy része még szintén az I. világháború korából származott (*Nevada, Mississippi, Tennessee, California, Idaho* stb.), és zömmel közülük kerültek ki a Pearl Harbor-i támadás áldozatai. 30 000-35 000 tonnásak voltak, 21 csomós sebességre képesek és 10-12 darab 356 mm-es/14 hüvelykes löveg alkotta fegyverzetük gerincét. Pearl Harbor-t követően az *Arizona* és *Oklahoma* csatahajók kivételével helyreállították és egyúttal korszerűsítették is őket. A háború második szakaszában konvojkíséretre és partraszálló műveletek támogatására vetették be ezeket.¹¹ Az IOWA-osztály felé átmenetet képező NORTH CAROLINA-osztály (*North Carolina, Washington*) és az ALABAMA-osztály (5 egység) már 3×3 darab 406 mm-es/16 hüvelykes ágyúval volt felszerelve, és a 45 000 tonnás hajók végsebessége elérte a 28 csomót. Ezek a hadihajók vettek részt a Guadalcanal körüli harcokban.¹²

Az USN nehézcirkálói japán ellenfelekkel egyenrangúak voltak: 13 000-16 800 tonnás vízkiszorítás, 9-10 darab 203 mm-es/8 hüvelykes ágyú és 32-33 csomós végsebesség jellemezte őket.¹³ A könnyűcirkálók gyengébb fegyverzetükből adódó (8-10 darab 6 hüvelykes löveg) hiányosságaitak némileg nagyobb sebességükkel egyenlíthették ki (33-36 csomó). Sajátos hajótípus jelentettek (amely az USN-en kívül csak a brit haditengerészetben létezett) az ún. légvédelmi cirkálók (légvédelmi cirkáló). 1941 és 1945 között 11 ilyen hajó épült. Az átlagos könnyűcirkálótól a légvédelmi feladatokra orientált fegyverzete (6×2 darab 127 mm-es ágyú, 24 darab 40 mm-es gép-

ágyú) különböztette meg.¹⁴ Súlyos hátránya volt az amerikai cirkálóknak a japánokkal szemben, hogy nem rendelkeztek torpedókkal, csak a kisebb hajóegységeiken (rombolótól lefelé).

2. JAPÁN ELŐRETÖRÉS

1941. decemberének elején a Csendes-óceánon az erőviszonyok kiegyenlítettek voltak, kivéve a repülőgép-hordozók terén. Ott az arány 3:10 volt a japánok javára.¹⁵ Ezt a fölényt használta ki Yamamoto tengernagy, amikor a hat legütőképesebb hordozóját Nagumo altengernagy parancsnoksága alatt a Pearl Harbor-i támaszpont ellen küldte. A japán haditengerészeti légerő azután mélyreható változásokat okozott a csatahajók arányában: az addigi USN:JPN 8:10 0:10-re változott, ugyanis az *Arizona* csatahajó felrobbant, az *Oklahoma* felborult, a *Tennessee* súlyosan megrongálva beszorult a *West Virginia* 8 torpedótalálatot elcsenvedett roncsa mögé, a *Nevadát* súlyos bombatalálatok után a kapitánya partra futtatta, a *California* bombatalálatoktól elsüllyedt, és a szárazdokkban álló *Pennsylvania* is komoly bombatalálatokat kapott. Még a *Maryland* csatahajó vészelt át a legjobb állapotban a támadást, mindössze két bombatalálattal.¹⁶

A „gyalázat napján” – ahogy Rooseveltnök nevezte¹⁷ – egyszerre kellett hozzálátni a károk helyreállításához és egy új haditerv kidolgozásához az egy csapásra használhatatlanná vált Narancs-terv helyett. A japánok által megindított villámháború az amerikai, brit, ausztrál és holland erőket defenzívába szorította. Ahol mégis valami ellentámadással próbálkoztak, ott az óriási japán fölény legjobb esetben is meghátrálásra kényszerítette őket. A Maláj-félszigettől Új-Guineáig fellángoltak a harcok.

1942. január 15-én a déli Csendes-óceánon létrehozták az ABDA (ausztrál-

brit–holland–amerikai) erőket, amelyeknek Karel Doorman holland ellentengernagy volt a parancsnoka. Január 23–24-én kisebb taktikai sikereket el tudtak érni 4 cirkálóval és 8 rombolóval egy kisebb japán egység ellen, de február 4-én a Makaszári-szorosban a japán légierő megrongálta a *Houston* nehézcirkáló-t és a *Marblehead* könnyűcirkálót. Ezután Doorman visszafordult. A január-februári borneói és celebési partraszállások után bármikor számítani lehetett Jáva lerohanására. Február 27-én Doorman felvonult a japán csapatszálítók ellen, amelyeket Takagi tengernagy kísért a *Nachi*, *Haguro* nehézcirkálókkal, a *Jintsu*, *Naka* könnyűcirkálókkal és 14 rombolóval. Velük szemben Doormannak rendelkezésére állt a *Houston* és a brit (HMS) *Exeter* nehézcirkálók, a *DeRuyter* és *Java* holland, valamint az ausztrál (HMAS) *Perth* könnyűcirkálók, továbbá 9 romboló.

Az ütközet Jáva-tengeri csata néven vonult be a történelembe. 16 órakor hagyományos tűzpárbajjal kezdődött az összecsapás, majd Takagi megkísérelte a Long Lance torpedók nyújtotta előnyöket kihasználni. 43 torpedót lőtt ki nagy távolságból, amelyek csak összekuszálták a szövetséges csatasort, de találat csak egy holland rombolót ért, amely felrobbant. Az *Exetert* ágyútűzzel súlyosan megrongálták az egyenlőtlen küzdelemben. Doorman a veszteségek hatására az éj leple alatt igyekezett Takagit megkerülve megkeresni és elpusztítani a csapatszálítókat. Manőverezés közben egy brit romboló ráfutott egy újonnan lerakott aknamezőre és hamarosan elsüllyedt, miközben egy sajátos fogócska-bűjocska kezdődött, ahol néha mindkét fél szem elől tévesztette a másikat. Végül 7 órával az első kontaktus után a japánok 12 torpedót lőttek ki az újra megtalált ABDA-egységre. A *Javát* és a *DeRuytert* telitalálat érte, és hullámsírba merültek (az utóbbi Doorman tengernaggal a fedélzetén). Ezt követően a maradék szövetséges

flottaerő visszavonulásba kezdett, hogy másnap újra megkíséreljék az inváziós flotta megtámadását. A 28-i támadás katasztrofális eredménnyel járt. Belefutottak egy japán különítménybe, aminek a fő erejét a *Mikuma* és a *Mogami* nehézcirkálók alkották. A csatát a japán torpedók döntötték el: először a *Perth* könnyűcirkáló merült hullámsírba, majd nem sokkal később követte őt a *Houston*. A *Mikuma* nehézcirkáló által kilőtt 8 torpedót azonban elkerülte a *Houston*¹⁸, így a *Mikuma* eltalálta 4-et a Bantan-öbölnél álló japán csapatszálítók közül, amik el is süllyedtek. Február 28-án ez volt az egyetlen „amerikai” siker. Az *Exeter* nehézcirkálót, amely a két romboló kíséretében nyugat felé vonult vissza, március 1-jén pusztította el a *Ryujó* könnyűhordozó és 4 cirkáló.¹⁹ Ezzel a néhány napos ütközetsorozattal Japán eliminálni tudta a holland haditengerészeti egységeket, a brit erőket visszaszorította az Indiai-óceánra, az USN ázsiai flottájának felszíni egységeit pedig lényegében likvidálta.

A következő fél év során nem került sor a felszíni flották közvetlen összeütközésére, holott ezen időszak során fordult meg a harctéri helyzet: a japán előrenyomulást Ausztrália felé sikerült lefékezni a Korall-tengeri csatában és a midwayi ütközetben hullámsírba merült a japán repülőgép-hordozó flotta színe-virága. Ezzel a repülőgép-hordozók terén az erőviszonyok kiegyenlítődték: USN:JPN 4 : 4. Ez már lehetőséget adott az USN-nek egy korlátozott ellenoffenzíva indítására. Hogy ez a támadás éppen a periferián, a Salamon-szigeteknél indult meg, annak az oka a térségben ismét növekvő japán aktivitás volt.

Március 24-én a szövetséges hadvezetés körzetekre osztotta a hadszínteret: az Indiai-óceánon a brit hadvezetés, a délnyugati Csendes-óceáni – SWPA – térségben (Ausztrália, Új-Guinea, Holland-Kelet-India Szumátrát leszámítva, valamint a Fülöp-szigetek) Douglas MacArthur tábornok fenn-

hatósága alá tartozott, míg a Csendes-óceán többi területe C. W. Nimitz tengernagy parancsnoksága alá került. MacArthur hadszíntere leszűkült, amikor április 9-én a *Bataannál*²⁰, illetve május 6-án *Corregidorn*nál J. Wainwright tábornok 11.500 megmaradt katonájának kapitulációjával a Fülöp-szigetek feletti ellenőrzés a japánok kezébe került.²¹ Ezért kapóra jött MacArthurnak, amikor az amerikai felderítés 1942. július 6-án értesítette a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságát arról, hogy a japánok partra szálltak a Salamon-szigetek egyik délnyugati tagján, Guadalcanalon, és gyors ütemben megkezdtek egy repülőtér építését. Ha a repülőtér elkészül, az komolyan veszélyeztetné az USA és Ausztrália közti kommunikációs vonalat, továbbá a január 23-án elfoglalt új-britanniai Rabaul segítségével, amelyet a legnagyobb légítámaszpontként építették ki a térségben, hatásosan le lehetne zárni a Korall-tengert, ezzel elszigetelve Port-Moresbyt, ami továbbra is a japán haderő fontos célja volt. Május 3-án egy kisebb haderő elfoglalta Tulagit Guadalcanal szigetével szemben.²² Itt egy hidroplánbázist hoztak létre, és már csak idő kérdése volt, hogy mikor szállják meg Guadalcanalt. A sziget jelentőségét az épülő repülőtér adta, amelyet, ha augusztus 15-re elkészül, akár 60 repülőgép is használhatott volna.²³

3. SZÖVETSÉGES OFFENZÍVA

A tervezett ellenoffenzíva helye ezzel adva volt. A haditengerészet azonban csak augusztus elejére tudott a Midway-i csata után elegendő erőt MacArthur rendelkezésére bocsátani. A hadművelet első fázisában az 1. tengerészgyalogos hadosztálynak (USMC 1.) el kell foglalnia Tulagit és Guadalcanalt, majd amikor a 32., 41. gyalogoshadosztály és a 7. ausztrál hadosztály egységei felváltották őket, folytatniuk kell az offenzívát (2.

lépcső) a Salamon-szigetek többi tagja, Lac, Új-Guinea északnyugati partja ellen, míg a hadművelet Rabaul elfoglalásával be nem fejeződik.²⁴

A Wachtower (Órtorony) -hadművelet első szakasza Ghormley tengernagy parancsnoksága alatt augusztus 7-én teljes sikerrel járt: a tengerészgyalogosok gyakorlatilag ellenállás nélkül partraszálltak, és másnapra sikerült biztosítani Tulagit valamint a guadalcanali repteret, amelyet csaknem kész állapotban hagytak el a japánok. A meglepetés teljes volt, és hála a 3 amerikai hordozó (*Enterprise, Saratoga, Wasp*) légifedezetének, az augusztus 7-től induló szórványos légítámadások Rabaulból csak kisebb eredményekkel jártak: a *Mugford* és a *Jarvis* romboló megsérült, míg a *G. F. Elliot* elsüllyedt.²⁵ A repülőgép-hordozók üzemanyaga fogytán volt augusztus 8-ra és este 6 órakor Fletcher tengernagy engedélyt kért Ghormleytől a visszavonulásra. Ghormley nehezen, de beleegyezett, így a partra szálló erők valamint a kirakodó szállítóhajók légifedezet nélkül maradtak. A szállítóflotta parancsnoka, Turner ellentengernagy erről értesülve augusztus 8-án éjjel fél 12-kor megbeszélte a tengerészgyalogosok parancsnokával, Vandegrift tábornokkal és Chrutchley ellentengernaggal, a hadihajó-kíséret parancsnokával, hogy másnap reggel 6-kor visszavonulnak (a teljes kirakodás augusztus 11-ig tartott volna!). Augusztus 8-9-én éjszaka az utánpótlás fele még a hajókon volt.

Augusztus 8-án futott ki Mikawa altengernagy parancsnoksága alatt Rabaulból 5 nehéz-, 2 könnyűcirkáló egy romboló fedezetében. Amikor egy amerikai felderítőrepülő észlelte őket, taktikusan visszafordult és tapintatosan megvárták, amíg a felderítő távozik. Ekkor ismét Guadalcanal felé fordultak. Turner tengernagy este 6-kor értesült róluk, és döntően befolyásolta a közelgő japán ellentámadás a döntését, hogy 9-én reggel visszaforduljanak. 8-án este Savo-szigettől

északnyugatra a *Blue* és a *R. Talbot* rombolók radarral figyelték a japánokat, miközben *HMAS Australia*, *HMAS Canberra* és a *Chicago* nehézcirkálók a *Patterson* és a *Bagley* romboló kíséretében délen Savo és az Esperance-fok között járőröztek. Savo és a Florida-szigetek között a cirkálóerő másik fele, a *Vincennes*, *Astoria*, *Quincy* nehézcirkálók a *Helm* és *Wilson* rombolókkal manőverezett. 2 további cirkáló valamint rombolók közvetlenül Turner hajóit fedezték. Míg Turner Vandegrifftel és Chritchley-vel tanácskozott, Mikawa megközelítette a Savoszigetet. Felderítőhidroplánokat küldtek ki, amelyek éjféltkor észlelték a partraszállókat. Hajnali 1 óra 45 perckor a *Chokai* nehézcirkáló hidroplánja jelzőrakétát lőtt ki a szállítóhajók fölött. Közben Mikawa át tudott csúszni a *Talbot* és a *Wilson* mögött és meglepetésszerű torpedótámadást indított a szövetséges cirkálók ellen, ami súlyosan megrombolta a *Chicago* és *Canberra* nehézcirkálókat (ez utóbbi el is süllyedt). A cirkálók parancsnokai azt sem tudták, hogy mi találta el őket. A japánok ezután észak felé fordultak, miközben rövid, de annál hevesebb tűzharcot vívtak a 2. szövetséges cirkálókötéllel, amit szintén a japán torpedók döntöttek el. A keresőfényekkel megvilágított *Quincy*, *Vincennes* és *Astoria* elsüllyedt. Mikawa sikere győzelemmé változhatott volna, ha végzett volna a most már alig védett szállítóhajókkal. Siker és győzelem között a különbséget a „repülőgép-frász” döntötte el. A japán tengernagy reggelre el akart iszkolni a körzetből, nehogy pusztító légitámadások érjék a minden bizonnyal valahol a környéken ólálkodó amerikai hordozókról. Valójában ekkor már Fletcher tengernagy útban volt hazafelé.²⁶

Így Mikawa elkövette azt a hibát, amit majd Kurita tengernagy megismétel Leyténél, hogy közvetlenül az alig védett inváziós erők előtt visszafordult és szinte menekülésszerűen visszavonult. Mentségére lehet

felhozni, hogy ezzel az akcióval a térségben lévő összes nagyobb japán hadihajót kockáztatta, amelyek elvesztése ebben a helyzetben végzetes lehetett volna a guadalcanali japán haderő számára.

A csatában a japán veszteség elhanyagolható volt, mindössze a *Chokai* nehézcirkáló kapott néhány találatot. Diadala a szövetséges cirkálókon teljes volt (a *Quincy*, *Vincennes*, *Astoria*, *Canberra* elsüllyedt, a *Chicago* és a *Talbot* romboló súlyosan megsérült), amit csak az keserített meg kissé, hogy hazafelé tartva a *Kako* nehézcirkáló-t az *S-44*-es tengeralattjáró elsüllyesztette.²⁷

Az ütközetet tekintve megállapítható, hogy Mikawa sikeresen használta ki cirkálóinak összpontosított tűzerjét, amellyel folyamatosan fölényben tudott maradni a széttagolt amerikai-ausztrál cirkálókötéllel szemben, amelyeket torpedótámadása szét szórt. Váratlanul, meglepetésszerűen indított Long Lance-i révén pedig elsöprő győzelmet tudott aratni. A szövetségesekről már nem sok jó mondható el, talán csak az, hogy bátran harcoltak. A radarjaik használatatlannak bizonyultak a kiváló japán optikai rendszerek és az őket megfelelően kezelő személyzet ellen. Turner csak azután tudott hazaindulni augusztus 10-én, hogy az elsüllyedt hajók túlélőit a fedélzetre vette, így Vandegrift sikerei ellenére Turner hazaútja egy vert sereg vonulására hasonlított.

A repteret Guadalcanalon (amelyet egy tengerészgyalogsági pilóta, a Midway-nél hősi halált halt Henderson őrnagy után Henderson Field-nek neveztek el) augusztus 17-től kezdték el használni. Nappal Rabaul-i gépek támadták, míg éjszaka a japán hadihajók bombázták. Ennek ellenére folyamatosan sikerült működésben tartani és erejét lassan, de biztosan növelni.²⁸

A japán felszíni haderő a bombázáson kívül még fedezte a japán hordozókat a Kelet-Salamon-szigeteki és a Santa Cruz-i csatákban, valamint elindította az ún. Tokió

Expresszt, amelynek keretében rombolók és más kisebb hajók a szövetséges légierő fölénye miatt (Rabaulból a japán vadászok a távolság miatt nem tudtak fedezetet biztosítani) éjszakánként az Esperance-foknál utánpótlást és csapatokat tettek partra. Nagyobb szállítóhajók nem jöhettek számításba, mert azok kirakodását nem lehetett volna egy éjszaka lebonyolítani. A rombolók azonban nem elég nagyok ahhoz, hogy tűzértséget, páncélosokat szállítsanak, így a szigeten lévő japánok technikailag egyre nagyobb hátrányba kerültek.

Októberben a japán flotta szinte minden éjjel lőtte Hendersont, és megkezdtek a 17. hadsereg partraszállítását. Ghormley tengernagy kiadta a parancsot Scott ellentengernagynak, hogy semmisítse meg az éjszakánként Hendersont támadó flottaköteléket, és akadályozza meg az Esperance-foknál a csapatok kihajózását, miközben fedezi a 164. gyalogezred partraszállását.

Október 11-én 13 óra 45 perckor amerikai felderítőgépek észlelték Goto ellentengernagy 4 cirkálóját és 1 rombolóját a „Rés”-től (Új-Georgia és a Choiseul-sziget közti keskeny átjáró) délre. Este 18 óra 10 perckor már csak 110 mérföldre voltak Guadalcanaltól. Scott elindult feléjük 4 cirkálóval és 5 rombolóval, és 22 óra 32 perckor az Esperance-fok és a Savo-sziget között a *Helena* könnyűcirkáló radarja kontaktust jelzett 18000 yardra. Este 11-kor a *San Francisco* nehézcirkáló hidroplánja észlelte a japán flotta másik egységét, 1 szállítóhajót és 2 rombolót. Scott tengernagy felkészült a támadásra, de vezérhajójának, a *San Francisco*-nak a radarja régi és gyengébb teljesítményű volt, mint a *Heléné*, ezért számára a helyzet még korántsem volt egyértelmű, ugyanis az amerikai rombolók valahol a cirkálói és Goto erői között tartózkodtak. Végül 23 óra 46 perckor a *Helena* tüzet nyitott, amihez csatlakozott a *Salt Lake City* nehézcirkáló, a *Boise* légvédelmi cirkáló és a *Farenholt*

romboló. Ezúttal ők okoztak teljes meglepetést a japánoknak. A tüzelés megkezdése után Scott észak felé fordult, ezzel megvalósítva minden tengernagy álmát, a klasszikus T-áthúzást, amikor hajói teljes oldalsortüzet adhatnak le, amelyet a T szárában lévő ellenség csak lövegei felével viszonzozhat. 34 perccel a csata kezdete után a japán erők megkezdtek a visszavonulást: a zászlóshajó, az *Aoba* nehézcirkáló súlyosan megsérült, a fedélzetén Goto tengernagy is életét vesztette; a *Furutaka* nehézcirkáló és egy romboló elsüllyedt, a *Kinugasa* nehézcirkáló pedig kisebb károkat szenvedett. Az amerikai *Duncan* rombolót mindkét féltől érték súlyos találatok, melyek következtében 12-én hullámsírba merült. A *Salt Lake City*, a *Boise* és a *Farenholt* megsérült.²⁹ A csata, amely a hadtörténelemben Esperance-foki csata néven került be, szép amerikai taktikai sikert jelentett. Bebizonyosodott, hogy a japánok legyőzhetőek éjszaka. Ráadásul a japán veszteségek tovább növekedtek, amikor 12-én reggel hendersoni gépek elsüllyesztették a *Marukamo*, *Natsugumo* rombolókat, amelyek az elsüllyesztett japán hajók legénységének mentésével volt elfoglalva. Az amerikai győzelem értékét „csak” az csökkentette, hogy a japán partraszállást nem sikerült megakadályozni, csak a bombázást, de azt sem sokáig. Két nappal később a japánok már újra lőtték Hendersont. Október 13-14-én éjjel élte át a repülőtér az addigi legsúlyosabb támadást a *Kongo* és a *Haruna* csatacirkálók vezette erőktől: 918 lövedéket lőttek ki, melyek közül 625 páncéltörő és 239 nagy feszítőerejű repeszgránát a csatacirkálókról óriási pusztítást végzett. 13-án reggel Henderson még 90 bevethető repülőgéppel rendelkezett, 24 órával később (2 légitámadás és az éjszakai ágyúzás után) már csak 7 SBD zuhanóbombázó, 29 F4F Wildcat, 4 P-400-as és 2 P-39-es vadászgép maradt használható állapotban. A helyzet kritikussá változott, ezért Nimitz tenger-

nagy sürgette a hajójavitókat, hogy az *Enterprise* hordozó mielőbb a harctérre kerülhesen.³⁰ Október 26-án a Santa Cruz-i csatában az USN elvesztette a *Hornet* hordozót, az *Enterprise* pedig visszakényszerült a javítóműhelybe. Ugyanakkor a japán hordozók is jelentős károkat szenvedtek, így továbbra is a felszíni flották ágyútüze maradt az uralkodó Guadalcanal körül.³¹

4. FELŐRLÉS GUADALCANALNÁL

Október 18-án Ghormley helyét az agresszív, rámenős Halsey tengernagy vette át. Minél előbb döntést akart kicsikarni Guadalcanalon,³² akárcsak ellenfele, Hyakutake tábornok, aki a veterán 38. hadosztályt Sano tábornok parancsnoksága alatt akarta a szigetre küldeni. Miközben az amerikai 182. ezred-harccsoport partraszállt a szigeten, november 12-én a légifelderítés összesen 2 hordozót, 4 csatahajót, 5 nehézcirkálót, 30 rombolót és szállítóhajókat észlelt Rabaultól Buinig.

Turner tengernagy parancsnoksága alatt 3 TG (Task Group) tevékenykedett. Az első parancsnoka Scott ellentengernagy volt (3 szállítóhajó, 1 cirkáló, 4 romboló), a másodikat Callaghan ellentengernagy 5 cirkálója és 10 rombolója alkotta – az ő feladata volt Scott és Turner tengernagy (4 szállítóhajó) egységeinek biztosítása. Kinkaid tengernagy az *Enterprise* hordozóval, 2 csatahajóval, 2 cirkálóval és 8 rombolóval Turner távolfedezetét látta el.

A japánok szintén 4 kötelékkel indultak a térségbe: egy általános támogató erővel (mint Kinkaid flottája), 2 bombázó flottával és 1 csapatszállítókból (!) álló hajórajjal. A csapatszállítók kirakodásához szükséges időt úgy próbálták biztosítani, hogy a Rabaul-i repülőgépek és a szárazföldi csapatok Guadalcanalon folyamatosan támadják Henderson, amit éjjel a két flotta is tűz alá

venne. Scott november 11-én 5 óra 30 perckor kezdte meg a kirakodást Guadalcanalnál. Napközben több ízben légitámadást intéztek ellenük, melyek során a *Zeilin*, *Libra*, *Betelgeuse* szállítóhajók megsérültek. Este 6 órakor Scott visszahúzódott, és a súlyosan megsérült *Zeilint* egy rombolóval kénytelen volt visszaküldeni Espiritu Santoba. Este 10-kor Scott hadihajóival csatlakozott a Savonál járőröző Callaghanhez, miközben a szállítóhajói Turnerrel, aki 12-én reggel 1/2 6-kor kezdett kirakodni Lunga Pointnál, folytatták az utánpótlás és a csapatok partra juttatását. 12-én reggel a japánok újabb légitámadást intéztek czúttal a fedező erők ellen kisebb károkat okozva Callaghan zászlóshajóján, a *San Fransiscón* és a *Buchanan* rombolón. Dél előtt 10 óra 30-kor járőrgépek felfedezték a japán flottát legalább 2 csatahajóval és a 38. hadosztályt szállító konvojt az előbbtől kissé északabbra. 18 óra 15 perckor Turner hajóinak nagy része már 90 %-osan kirakodott, ezért a tengernagy tartva a közeledő japánoktól, elrendelte a visszavonulást, akárcsak augusztusban. A *Betelgeuse* (40%) és a *Libra* (20%) kirakásához még napok kellettek volna. A hajókon így sem maradtak csapatok, mind a 6000 ember szerencsésen partot ért.³³

Az érkező japán bombázó erő két, 14 hüvelykes lövegekkel ellátott csatacirkálóból (*Kirishima*, *Hiei*), 1 könnyűcirkálóból és 15 rombolóból állt. Henderson bombázása volt a cél, ezért nem páncéltörő gránátokkal, hanem repeszgránátokkal voltak felszerelve, amik a páncélozott cirkálók ellen kisebb hatásúak voltak. Velük szemben Callaghan és Scott két nehézcirkálója (8 hüvelykes ágyúk), 1 könnyűcirkálója, 2 légvédelmi cirkálója és 8 rombolója állt. Mint az már az Esperance-foknál bebizonyosodott, az amerikai radarok már felülmúlták a japánok szemeit, távcsöveit. November 13-án hajnali 1 óra 24 perckor a *Helena* (ismét!) radarja észlelte Abe altengernagy flottáját 27000

yardról Savo és Esperance között. Callaghan tengernagy a *San Francisco* fedélzetén ugyanúgy gondaraban volt a hajó gyenge radarja miatt, mint előzőleg Scott. Nem ismerte a japánok egzakt pozícióját, így rombolóit előreküldte felderítésre és torpedótámadásra, ha a japánok helyzetét sikerül pontosan megállapítani. A *San Francisco* hídján a zűrzavar csak fokozódott, amikor 1 óra 48 perckor a japánok közvetlen közléről tüzet nyitottak. Az amerikai hajóoszlop felbomlott: a rombolók torpedózáshoz kezdtek manőverezni, a cirkálók pedig igyekeztek elkerülni a velük való ütközést. Az intenzív, rövid csata alatt előfordult, hogy mindkét fél saját hajóira tüzelt. Az amerikai cirkálók, amelyek elsősorban a *Hiei*-re koncentrálták tüzüket, súlyos veszteségeket szenvedtek: Az *Atlanta* légvédelmi cirkáló több találat után kigyulladt és mozgásképtelenné vált, később elsüllyedt, fedélzetén az akkor már halott Scott tengernaggal. A *Juneau* légvédelmi cirkáló és 4 romboló (*Barton*, *Cushing*, *Laffey* és a *Monssen*) szintén elpusztult. A *San Francisco* kb. 15 súlyos találatot kapott (jórészt a *Hiei*-től), melyek egyike megölte Callaghan tengernagyot, és halálosan megsebesítette C. Youngot, a hajó kapitányát. A *Portland* nehézcirkáló mozgásképtelenné vált, és 3 romboló is súlyosan megsérült.

A japánok elveszítettek 2 rombolót, másik 4 megsérült, a *Hiei* csatacirkáló, amelyet legalább 85 találat ért, kigyulladt és megbénult. A japánok hajnali 3 óra körül visszavonultak. A Savo-nál lassan köröző *Hiei* november 14-én éjjel süllyedt el, miután a Hendersonról felszálló gépek egész nap támadták.³⁴

Ki győzött – ahogy a hadtörténet nevezi – az 1. éjszakai guadalcanali csatában? Az amerikaiak nagyon súlyos veszteséget szenvedtek, jóformán alig maradt harcképes hajójuk, míg a japánoknak 1 aktív csatacirkálójuk (*Kirishima*), 1 könnyűcirkálójuk és 11 harckész rombolójuk maradt. Ám a felada-

tukat – Henderson bombázását – nem sikerült végrehajtaniuk. Döntetlen, vagy kis, taktikai amerikai siker, pürrhoszi vonásokkal. November 14-én egy felderítőgép Új-Georgiánál megpillantotta a 2. japán bombázó flottát: 3 nehéz-, 2 könnyűcirkálót 4 rombolóval. Először torpedónaszádok támadták őket Tulagiból. Bár találatot nem értek el, sikerült visszafordulásra kényszeríteni őket. A visszavonuló japánok ellen súlyos légitámadásokat intéztek a Hendersonról és az *Enterprise* hordozóról felszálló repülőgépek. Egy ellenséges nehézcirkálót (*Kinugasa*) elsüllyesztettek, egy másikat meg rongáltak, akárcsak egy könnyűcirkálót és egy rombolót.

Az *Enterprise* volt az egyetlen amerikai repülőgép-hordozó a térségben, ezért Kin-kaid, miután a repülőgépeket ideiglenesen áttelepítette Hendersonra, visszavonta az értékes egységet. A japánok, noha tudták, hogy a guadalcanali repteret nem sikerült semlegesíteni, mégsem fordították vissza csapatszállítóikat. Ekkor, amikor működnie kellett volna a „hordozó-frász”-nak, a japánok mindenfajta légifedezet nélkül beküldték a „Rész”-be 11 szállítóhajójukat 12 romboló kíséretében. A hajók szállítmánya az elit 38. hadosztály 10000 katonája, tüzérség, fegyverek és 10000 tonna utánpótlás volt. 150 mérföldnyire Guadalcanaltól, 14-én reggel 1/2 9-kor kezdte el őket követni egy amerikai felderítőrepülő. Hendersonról szinte minden repülőképes gépet bevetettek, és 9 szállítóhajón értek el találatokat, amelyek közül 7 el is süllyedt. A maradék 4 az éjszaka elérte az Esperance-fokot és megkezdte a kirakodást. Óriási balfogás volt mindenféle légikíséret nélkül elindítani a sebezhető szállítóhajókat, főleg, hogy a kirakodást követően nappal vissza is kell térni Rabaulba, az amerikai légierő szeme láttára. Semmi esélyük sem volt, hiszen éppen a japánok mutatták meg 1941 decemberében a jól felszerelt, páncélozott hadihajó-gigá-

szok sebezhetőségét a légítámadással szemben (erről a *Prince of Wales*, a *Repulse* és a Pearl Harbor-i csatahajók túlélői tudnának többet mondani). Mekkora esélyük lehetett a gyenge, páncélzat nélküli, lomha teherhajóknak?

Időközben az újjászervezett bombázóerő is elindult Henderson felé a *Kirishima* csatacirkálóval, 2 nehéz- és 2 könnyűcirkálóval, 9 romboló kíséretében Kondo altengernagy parancsnoksága alatt. Mivel Callaghan és Scott egységei egy újabb összecsapás során csak maximum mint célpontok szerepelhettek volna, Halsey Kinkaid flottájától Willis A. Lee ellentengernagy parancsnoksága alatt elkülönítette a *Washington* és a *South Dakota* csatahajókat 4 rombolóval, és északra, Guadalcanalhoz küldte őket. November 15-én éjjel 0 óra 1 perckor a *Washington* radarja Savonál hajókat észlelt. 15 perc múlva tüzet nyitott rájuk 18 500 yardos távolságból. A japánok viszonozták a tüzet, és súlyosan megrongálták a *South Dakotát*, amely kivált a harc vonalból, és visszavonult. Ekkor irányította lövegeit lokátoros tűzvezetéssel a *Washington* a *Kirishimára*: 7 perc alatt 75 lövésből 9 darab 406 mm-es és kb. 40 darab 127 mm-es gránát találta el a csatacirkálót. A *Kirishima* ennek következtében roncsra változott, amit később a saját legénysége süllyesztett el. A japánok elvesztettek egy rombolót is, amerikai részről pedig 3 romboló merült hullámsírba.³⁵

15-én reggel érte utol a végzet a négy japán szállítóhajót. Három hajó kirakodott, a negyedik már lassan észak felé indult hajnalban. A parti tüzérség 5 órakor 19 500 yardról nyitott tüzet, majd egy öthüvelykes üteg is bekapcsolódott az egyoldalú tűzharcba. A gránátok két hajót felgyújtottak, egyikük orral előre süllyedni kezdett. A pusztítást délutánra a Hendersonról és Espirituról felszálló gépek fejezték be. A parti tüzérség ezután lőni kezdte a nagy fáradtsággal partra hordott utánpótlást, így az összesen 10 000

tonnából alig 5 tonna jutott el a csapatokhoz, a 10 000 katonából pedig alig 4 000 tudott partra szállni.³⁶

A két éjszakai csatát követően az USN erőit a JPN felszíni egységei nem fenyegettek komolyan. Tengeralttjárók és szórványos bombázások Rabaulból jelentették ezután a lehetséges veszélyeket a Guadalcanal környéki vizeken. A japánok nagyobb hadmozdulatokkal nem próbálkoztak a tengeren, csak a „Tokió expressz” „járatai” üzemeltek februárig. November 16. és február 9. között 16 forduló történt, amelyek során 10 romboló süllyedt el és 19 rongálódott meg.³⁷

Ha az USN számára a Pearl Harbort ért támadás katasztrofális volt, a Savo-szigeti csata augusztus 8–9-én tragikus, akkor a november 30-án Tassafaronganál lezajlott csatára talán a szegyenletes, csúfos jelzők illenek. Nyolc japán romboló Tanaka ellentengernagy vezetésével utánpótlást szállított Guadalcanalra. Ellenc vonult fel Wright ellentengernagy 6 rombolóval és 5 cirkálóval (*Minneapolis*, *New Orleans*, *Pensacola*, *Northampton* nehéz-cirkálók, *Honolulu* könnyű-cirkáló), hogy amúgy „Esperance-stílusban” rajtuk üssön. Papíron minden az USN mellett szólt: radar, tűzerő, a hajók száma és a meglepetés. Amivel viszont Wright tengernagy nem számolt és döntőnek bizonyult, az a japánok elszántsága, éjszakai harcban való jártassága és a félelmetes japán torpedó volt. Tanaka 23 óra körül kezdte meg a kirakodást. Wright tengernagy zászlóshajója, a *Minneapolis* radar alapján észlelte a japánokat, ám a tengernagy nem nyitott tüzet, hogy minél jobban megközelíthesse őket, hogy közelelől jobban érvényesüljön a cirkálók ütegeinek pusztító hatása. 23 óra 10 perckor a *Fletcher* romboló 10 torpedót lőtt ki Tanaka rombolói felé. Wright ekkor nyitott tüzet, alig néhány ezer yard távolságból. Hamarosan sikerült súlyos károkat okoznia a *Takanami* rombolónak, amely később fel-

robbant. Tanaka a támadás első jelére azonnal félbehagyta a kirakodást (amit igazán még el sem kezdett), növelte a sebességét és ádáz torpedótámadást indított, pusztító eredménnyel: a *New Orleans* és a *Pensacola* súlyosan megsérült, majd a *Minneapolis* is találatot kapott. A *Northampton* nem adta fel a harcot egészen addig, amíg az *Oyashio* romboló két torpedója el nem találta. A „Nora Maru” – ahogy a legénység tréfásan nevezte – végül hajnali 3 órakor elsüllyedt. Félórás csata után Tanaka visszavonult, mert torpedója már nem maradt, és így a *Honolulu* könnyűcirkáló és a hat amerikai romboló könnyű prédájává válhatott volna.³⁸

Ez volt az utolsó japán siker Guadalcanalnál. Februárban Tanaka evakuálta a szigeten lévő 12000 japánt. Ezzel véget értek a sziget körül fél éve dúló harcok. Az utolsó nagy amerikai hadihajó, amely elsüllyedt Guadalnál, a *Chicago* nehézcirkáló volt, amelyet 1943. január 29-én rabauli gépek 4 torpedója pusztított el.³⁹ Ez szimbólumként is felfogható, mert mutatja, hogy a felszíni hadihajók egymásközi harca, legyen bármilyen heves, a II. világháborúban már csak epizód jellegű. Ezeknek az ütközeteknek az ideje lejárt, de azért akadt rájuk példa. Guadalcanalnál a tengeri csaták újszerűségét mutatta a radar használata az USN részéről, illetve a pusztító erejű Long Lance torpedó a JPN részéről. Sajátosság, hogy az ütközetekre éjszaka került sor, mert nappal a légierő uralta a tengereket. Lényegében váltakozó sikerű anyagcsata volt, amelyet az amerikaiak bírtak jobban. A veszteségek ellenére erejük folyamatosan növekedett, ezzel szemben a japánok nem csak értékes anyagi javakat, hajókat, hanem mind a hadsereg, a légierő, mind a haditengerészet csak évek alatt pótolható, nagy tapasztalattal rendelkező embereit veszítette el. Egyre kevesebb idő jutott a japán katonák kiképzésére, így egyre több zöldfülűnek számító katona, pilóta, tengerész volt kénytelen a harctéren

helytállni. Az Egyesült Államokban a harctéri veszteségekhez képest óriási arányokban kerültek ki a kiképzőhelyekről a hadsereg és a tengerészet állományának tagjai.

Út Leytéhez

A klasszikus felszín-felszíni csaták közül is kilógott hagyományosságával az 1943. március 26-i Komandorszkij-szigeteki (Aleut-szigetektől nyugatra). Ebben talán még Nelson sem találhatott volna sok új elemet. Hosogaya altengernagy 4 cirkálóval és 4 rombolóval egy, az Aleut-szigetekre tartó konvoj távolfedeztetét látta el. McMorris ellentengernagy 2 cirkálójával és 4 rombolójával vívott csatája taktikailag Dogger Banket vagy Jütlandot idézte. A légierő vagy a tengeralattjárók semmilyen szerephez nem jutottak, hasonlóan az amerikai radarhoz (rossz volt az idő) és a japán torpedókhoz (nappal volt, tehát a torpedók kilövését észlelni lehetett és időben ki lehetett előlük térni). A háborúban (és talán a történelemben!) utoljára csapott össze két csatasor: oszlop oszlop ellen. Mindkét fél a lőszerkészlet teljes (!) kimerüléséig lőtte egymást, kiábrándító eredménnyel: a *Salt Lake City* nehézcirkáló és egy romboló megsérült, a japán *Nachi* nehézcirkáló kisebb károkat szenvedett. Végül a japánok vonultak vissza és félve egy esetleges légitámadástól, visszafordították a konvojt is („hordozó-frász”).

A japánok, úgy tűnik, tanultak a guadalcanali keserű tapasztalatokból. Az amerikaiak nem vonták le a megfelelő következtetéseket, legalábbis, ha az 1943 júliusi összecsapások eredményéből indulunk ki. 1943. július 5-6-án éjszaka a Kula-öbölben Ainsworth ellentengernagynak sikerült megismételnie Tassafarongat, igaz, kicsiben. 3 cirkálóval és 4 rombolóval rajtaütött Akiyama ellentengernagy 10 rombolóján, akik erre a „szokásos” torpedótámadással felel-

tek. A mérleg: 2 elsüllyedt japán romboló, amerikai részről pedig a *Helena* könnyűcirkáló merül hullámsírbá. Bár a japánok vonultak vissza, azért nehéz lett volna az eredményt az amerikaiak számára győzelemként találni.⁴⁰

Július 12–13-án a történelem lehetőséget adott Ainsworth-nak, hogy kiköszörülje a csorbát, ám ő nem élt vele. Kolombangaránál szembetalálkozott Izaki ellentengernagy Vilaba tartó kötelékével, a *Jintsu* könnyűcirkálóval és 9 rombolóval, utóbbiak közül 4 csapatokat szállított. Ainsworth ismét fölényben volt 3 cirkálójával és 10 rombolójával, ám a biztosnak látszó győzelemből sikerült csúfos kudarcot csinálnia. Súlyos találatok következtében a *Jintsu* felrobbant, ám Ainsworth ismét kitette hajóit a japán torpedótámadásnak: 1 amerikai romboló elsüllyedt és mindhárom könnyűcirkálója (*Honolulu*, *St. Louis* és az új-zélandi *Leander*) súlyosan megsérült.⁴¹

A Bougainville-i partraszállást követően Omori ellentengernagy kifutott Rabaulból, hogy 2 nehéz- és 2 könnyűcirkálóval, 6 rombolóval elpusztítsa a partraszállóhajókat az Augusztus császárnő-öbölben. November 2-án éjszaka zajlott le a csata Merrill ellentengernagy TF 39 (Task Force: harci különítmény) kötelékével (4 cirkáló, 8 romboló). Az amerikaiak alaposan kihasználták a radar által biztosított előnyüket és a 2 és fél óras csata során elsüllyesztették a *Sendai* könnyűcirkálót, valamint egy rombolót, miközben a *Haguro* nehézcirkáló súlyos károkat szenvedett. Omori visszavonulásra kényszerült.⁴²

Ha valakinek kétsége maradt volna az amerikai radar döntő szerepét illetően a tengeri háborúra nézve, annak csattanós választ adott A. Burke kapitány a Szent György-foknál 1943. november 25-én, amikor 5 rombolójával mindennemű saját veszteség nélkül (a lőszer azért fogyott) elsüllyesztett 3 japán rombolót, másik kettőt pedig megrongált.⁴³

A felszíni flották utolsó szemtől szembeni összecsapása Leyténél történt 1944. október 24–25-én. 1942 a japán terjeszkedés és annak megállításának éve volt, magas amerikai hajóveszteségekkel; 1943-ban már a szövetségesek indíthattak offenzívákat, végül 1944-ben sikerült megtörni a japán repülőgép-hordozók erejét a Mariana-szigeteknél, mielőtt a döntő csatára sor került volna a Fülöp-szigeteknél (legalább ennyiben igazuk volt a Narancs-terv készítőinek – köztük egy bizonyos Douglas MacArthur nevű vezérkari tisztnek).⁴⁴

5. CÉL: A FÜLÖP-SZIGETEK

A Fülöp-szigetek elleni partraszállás(ok) előkészítését Halsey tengernagy 3. flottájának csapásmérő repülőgép-hordozós ereje, a TF38 szeptember 7-én kezdte el Marc Mitscher tengernagy parancsnoksága alatt. Repülőgépei alig ütköztek ellenállásba. Szeptember 21–22-én a Manila elleni légitámadáskor sikerült a repülőteret súlyosan megrongálni és a kikötőben 3 rombolót, kb. 20 kereskedelmi hajót elsüllyeszteni. Szeptember 24-re a Fülöp-szigeteki légi háború során 1200 japán repülőgépet pusztítottak el 72 saját gép elvesztése árán. A gyenge japán ellenállás miatt a tervezett inváziót decemberről októberre hozták előre. Ehhez a 3. flottának meg kellett bénítania azokat a légitámaszpontokat, ahonnan a partraszállást zavarhatták volna. Október elején súlyos légicsapásokkal megkezdődött Formosa, Luzon, Okinawa semlegesítése: október 8. és 15. között 600 japán repülőgép semmisült meg, míg Mitscher 90 repülője került veszteséglistára. Október 20-án Kinkaid altengernagy 7. flottájának 300 szállítóhajójáról Krueger tábornok 6. hadserege megkezdte a partraszállást Leyténél. A Fülöp-szigeteki légierő maradéka az ellenük indított támadások során vérzett el Mitscher

vadászgépeinek és az erős amerikai légvédelemnek a tüzeiben.⁴⁵

A leytei invázió hírére mozgásba lendült a japán flotta, amelynek hordozóit és repülőit júniusban a Mariana-szigetekenl megtizedelték. Azóta nem tették kockára a japán flotta maradékát. Ezúttal kénytelenek voltak megtenni, mert ha a Fülöp-szigetek az Egyesült Államok kezére kerül, akkor ezzel Japánt elvágják a létfontosságú nyersanyagtól, ergo a hadigépezet megbénul, tehát Japán döntő vereséget szenved. Az azonnali beavatkozást két dolog indokolta: ha a partraszállást nem sikerül időben szétverni, és létrejön egy stabil hídfő, akkor azt az amerikaiak szárazföldi repülőgépek telepítésével bevehetetlenné változtathatják, sőt, horrible dictu, még az anyaországot is bombázzhatják. Mindenfajta ellentámadás csúfos vereséggé fajulna, ha aktív ellenséges légierő tudna tevékenykedni a Fülöp-szigetek térségében (Henderson Field szelleme kísért!). Az azonnali támadás indokát Halsey tengernagy szolgáltatta október közepén. Október 12. és 14. között Halsey lecsapott Formosára és 280 repülőt megsemmisített 76 gépes saját veszteség mellett. 13-án este egy japán légítámadás során a *Canberra* cirkálót torpedótálat érte Formosától 88 mérföldre. Másnap este egy újabb légitorpedó rongálta meg a *Houston* könnyűcirkálót. Halsey ekkor a 4 TG-ből 2-t (az egyikhez tartoztak a csatahajók) visszaküldött kelet felé, egyet pedig Luzon ellen fordított. A maradék egy TG feladata a két sérült cirkáló biztosítása volt, miközben segélykérő üzeneteket sugároztak az éterbe. A japánok be is ugrottak a cselnek és cirkálókat, rombolókat küldtek ki Japánból, hogy végezzenek a „maradék” amerikaiakkal. Azonban Shima tengernagy, miután észlelte a keletre küldött, ugrásra kész amerikai egységeket, habozás nélkül visszafordult Japánba.⁴⁶ Halsey legnagyobb bánatára a döntő csata elmaradt (biztosan megvigasztalódott volna, ha tudja, hogy

csak néhány napot kell várnia). A japán pilóták így is óriási sikerekről beszéltek: 57 elsüllyesztett vagy megrongált hajó, köztük 19 hordozó és 4 csatahajó – Halsey örült volna, ha összesen rendelkezett volna ennyivel.

Toyoda tengernagy, a japán flotta parancsnoka elindította a SHO-hadműveletet, miután megbizonyosodott róla, hogy az amerikaiak célja valóban Leyte. A japán haditerv bonyolultságát az okozta, hogy a flotta elhelyezkedését az olajkészlet szabta meg, így lényegében négy nagyobb flotta-kötélék mozgását kellett összehangolni.⁴⁷

6. AZ UTOLSÓ CSATA

Ozawa tengernagy Japánból induló haderejének az volt a feladata, hogy Halsey 3. flottáját észak felé csalja. Hozzá osztották be erre a célra Japán utolsó repülőgéphordozóit (*Zuikaku* hordozó, *Zuiho*, *Chitose* és *Chiyoda* könnyű-hordozók, összesen 116 repülőgéppel), a *Hyuga*, *Ise* átalakított csatahajókat, 3 könnyűcirkálót (*Isuzu*, *Oyodo*, *Tama*) és 9 rombolót. Miután Ozawa elcsalta Halsey hordozóit és csatahajóit, akkor kellett támadásba lendülnie a San Bernardino-szoroson át Kurita tengernagy Központi Erejének, amihez 3 csatahajó (*Yamato*, *Musashi*, *Nagato*), 10 nehézcirkáló, 2 könnyűcirkáló és 15 romboló tartozott. A Leyte-Samar-nál lévő partraszállóhajókat neki kellett gyűrűbe zárnia a délről, a Surigaói-szoros felől érkező Nishimura tengernaggyal, akinek flottája (*Fuso*, *Yamashiro* csatahajó, *Mogami*, *Nachi* nehézcirkálók, *Abukuma* könnyűcirkáló és rombolók) Szingapúrból indult, Bruncinél tankolt. Nishimurát kellett támogatnia Japánból Shima tengernagynak (aki október közepén majdnem „beugrott” Halseynek) 2 cirkálóval (*Aoba* nehézcirkáló, *Kinu* könnyűcirkáló), 1 rombolóval és 5 csapatszálító-rombolóval, miután Minda-

naóról katonákat vett fel, hogy a biztos (?) japán tengeri győzelem után támogassa a Leytén lévő japán erőket. A Luzonon lévő kb. 300 repülőgép feladata (Fukudome altengernagy parancsnoksága alatt) Kurita és Nishimura védelme volt. Velük szemben Halsey 3. flottájának 8 repülőgép-hordozója (*Enterprise, Wasp, Hornet, Lexington, Intrepid, Hancock, Essex, Franklin*), 8 könnyűhordozója (*Cowpens, Cabot, Independence, Princeton, Langley, San Jacinto, Monterey, Belleau Wood*) volt kb. 1000 repülőgéppel, továbbá 6 modern csatahajója (*New Jersey, Iowa, Massachusetts, South Dakota, Washington, Alabama*), 6 nehéz- és 9 könnyűcirkálója, 60 rombolója.

A partraszállókat fedező 7. flotta (Kincaid) támogatóerejét (Oldendorf tengernagy) 6 csatahajó képezte (*Mississippi, Maryland, West Virginia, Tennessee, California, Pennsylvania*) 4 nehéz- és 5 könnyűcirkálóval, 30 rombolóval. Kincaid repülőgép-hordozó csoportját (Sprague tengernagy) 18 kísérő-hordozó (400 repülőgép) és 21 romboló alkotta. 29 tengeralattjáró állt lesben a megközelítési útvonalaknál.⁴⁸

A japán terv nagyon sebezhető volt: mi történik, ha Halsey-t nem sikerül elcsalni Ozawának? Mi történik, ha Fukudome légierejét megsemmisítik? (Ez utóbb kiderült.) Hogyan sikerül összehangolni Ozawa, Kurita, Nishimura, Shima mozgását?

Az USN aránytalanul nagy fölényben volt: tonnatartalom terén 1 330 000: 730 000-hez, legénység terén 140 000: 43 000-hez.⁴⁹ Az amerikaiak rendelkeztek radarral, hajóik zsúfolva voltak légvédelmi lövegekkel, sokkal több és jobb minőségű repülőgépük volt, és ami a győzelmüket biztossá tette, a felderítésük, kódfejtőik révén tisztában voltak a japán tervekkel. Ez végképp kilátástalanná tette a japán flotta számára a küzdelem kimenetelét. Természetesen mindkét fél tudott rontani hibákkal a helyzetén. A japánok számára ezek a hibák a pusztulást változtat-

ták totálissá, míg az USN-nél ez fölösleges veszteségeket jelentett.

Maga a csata október 23-án kezdődött az amerikai tengeralattjárók már ismertetett támadásaival, melyek során az *Aobát* meg rongálták Shima erejéből, Kurita köteléke pedig elveszítette az *Atago* és *Maya* nehéz-cirkálókat, a *Takaot* pedig súlyos károkkal vissza kellett küldeni Szingapúrba (utóbbi brit tengeralattjárók süllyesztették el a kikötőben 1945. július 30-án).⁵⁰

24-én Fukudome elkövette azt a bizonyos hibát. Teljes légierejét bevetette Halsey flottája ellen, mondván, a legjobb védekezés a repülőgép-hordozó ellen az, ha megtámadjuk. Ez az elgondolás talán 1942-ben még igaz volt, de 1944-re a helyzet már gyökeresen megváltozott, ahogy az a Mariana-szigeteki „agyaggalamb-lövészetben” kiderült. A koncentrált légvédelmi tűzfüggöny és a vadászgépek elhárító tüzeiben Fukudome elvesztette gépei nagy részét. Sikerként egyedül a *Princeton* könnyű-hordozó elsüllyesztését tudta felmutatni, azonban botor támadásával megfosztotta Kuritát és Nishimurát a védelemtől, akik ezzel ki lettek szolgáltatva az amerikai légierő kényekedvének.⁵¹

Az egész nap tartó légicsapások a Sibuyan-tengeren végzetesnek bizonyultak a *Musashi* csatahajóra, amelyet 11 (vagy 20) torpedó- és 19 (vagy 17) bombatalálattal elsüllyesztettek úgy, hogy a világ legnagyobb csatahajója óriási lövegeivel egy lövést sem adott le ellenséges hajóra.⁵² A *Yamatót* két bomba találta el, ezek egyike akkora léket ütött a hajón, hogy a beömlő 2000 tonna víz megdöntötte.⁵³ Kurita erejéből szintén megrongálódott a *Nagato* csatahajó, a *Myoko* nehéz-cirkáló (amelyet egy súlyos torpedótalálat után hazaküldtek) és egy további cirkáló. Kurita, akit az elmúlt nap tengeralattjáró-támadásai után a négy hullámban érkező repülőgépek rohama kelőképpen megrendített, visszafordult, abban

a hitben, hogy Ozawának nem sikerült a küldetése, hiszen Halsey hordozói a térségben vannak. Valójában Ozawa elindította repülőit a 3. flotta ellen, de azoknak esélyük sem volt a minden téren fölényben lévő amerikaiakkal szemben. Halsey ennek ellenére nem foglalkozott Ozawával, ugyanis alkalmazkodott a csata körülményeihez. Eddig a csendes-óceáni háborúban a repülőgép-hordozóknak abszolút prioritásuk volt. Most Halsey azonban tisztában volt Ozawa hordozóinak szerepével és erejével (vagy inkább annak hiányával). A San Bernardino-szoros felé közeledő Kurita sokkal komolyabb fenyegetést jelentett a partraszállásra.⁵⁴

A Surigao-szoros őrzése Oldendorf csatahajóinak (amelyek közül a *Tennessee*, *Maryland*, *Pennsylvania* megsérült, a *West Virginia* és a *California* pedig elsüllyedt Pearl Harbornál), cirkálóinak, rombolóinak a feladata volt Nishimurával szemben, akinek a légítámadások aznap egy csatahajóját és egy rombolóját megrongálták. Nishimura 19 óra körül hajózott be a Surigao-szorosba.

Tőle északra Kurita, akit megtépták a légítámadások, az est közeledtével visszafordult, újra a San Bernardino-szoros felé.⁵⁵ Halsey, aki teljes gőzzel észak felé indult 3 TG-al (a 4-et tankolni küldte) amikor délután visszavonulásra készítette Kuritát, természetesen nem értesült az újabb fordulatról. Teljes sebességgel Ozawa felé dübörgött, hogy végezzen vele. Közben a San Bernardino-szoros teljesen őrízetlenül maradt, így Kuritát csak Samartól keletre vetették észre másnap reggel 6 óra 45 perckor. Nishimurának nem volt ekkora szerencséje, sőt még halvány reménye sem. Oldendorf csatahajói és cirkálói csatasorban pöfögtek fel-alá a Surigao-szoros kijáratánál, míg a szorosban torpedónaszádok és rombolók várták a japánokat. Nishimura hajói oszlopban haladtak: élen 4 romboló, aztán a *Yamashiro* (a zászlóshajó), a *Fuso*, végül a *Mogami*

nehézcirkáló.⁵⁶ Először a torpedónaszádok támadtak, sikertelenül. Megzavarni sikerült a japánokat, megrongálni nem. Hajnali 3 órakor 7 amerikai romboló 27 torpedót lőtt ki, amelyek közül kettő eltalálta a *Fusót*, súlyosan megrongálva. További torpedótalálatok elsüllyesztettek 3 rombolót. 3 óra 38 perckor váratlanul hatalmas robbanás történt a *Fuson*, majd kettétörve elsüllyedt. Oldendorf fő erői 3 óra 51 perckor tüzet nyitottak a *Yamashiro* csatahajóra. Összesen a csatahajók 285, a cirkálók 3100 lövést adtak le rá, amíg a hajó 4 óra 20 perckor Nishimurával a fedélzeten alámerült. Az utolsó csatahajósortüzet a *Mississippi* adta le rá 18 km távolságból. A *Mogami* tíz perccel korábban visszafordult és menekülni próbált, miközben megérkeztek Shima hajói. Megismétlődött, ami Midway-nél: a *Mogami* összeütközött egy társával, ezúttal a *Nachival*. Az *Abukuma* könnyűcirkálót egy torpedónaszád rongálta meg (másnap egy USAAF gép elpusztította). A *Mogamival* másnap a 7. flotta egyik repülőgépe végzett. Nishimura erejéből csak a *Shigure* romboló menekült meg, míg Shima 2 cirkálója és néhány rombolója élte túl az ütközetet.⁵⁷

Közben Kurita áthajózott a San Bernardino-szoroson. Számára a helyzet nem tűnt veszélyesnek: Halsey remélhetőleg északon hajkurássza Ozawát, Kinkaid pedig Nishimura likvidálásával van elfoglalva a szállítóhajóktól délre. Váratlanul a remélt partraszálló flotta helyett repülőgép-hordozók bukkantak fel előtte. A samari csata reggel 6 óra 58 perckor kezdődött, amikor Kurita tüzet nyitott Sprague tengernagy legészakibb TG-jára, ami 6 kísérő-hordozóból állt, melyeket 3 romboló kísért. Ez volt az első és utolsó eset a Csendes-óceánon, hogy csatahajók tüzeltek hordozókra. A csata meglehetősen egyoldalúnak tűnt: csatahajókból álló flotta (melyek között ott van a legnagyobb a világon) 3 rombolóval „védt” gyenge kísérő-hordozók ellen. A vá-

ratlan szerencse megzavarta a japánokat. Koordinálatlanul tüzelni kezdtek mindenre, amin nem felkelő napot ábrázoló zászlót lengetett a szél és a csatasoruk is szétszóródott, felbomlott, ami kiszolgáltatottá tette őket egy ellentámadásnak.

Sprague altengernagy hajói menekülni kezdtek (18 csomó volt a maximális sebességük a *Yamato* 25 csomójával szemben), miközben a rombolók füstfüggöny mögé kezdték rejtetni a repülőgépeiket indító hordozókat. A 18 kísérő-hordozóról felszálló torpedóvetők és vadászgépek mindent ledobtak, ami csak robbanni tudott torpedóktól a mélytengeri aknáig. A 3 amerikai romboló ellentámadást indított, miközben teljes erővel zajlott a légitámadás. Mindhárom US romboló elpusztult a japán hadihajók tüzeiben, de sikerült súlyos károkat okozni a *Kumano* nehézcirkálónak. Kurita ekkor észlelte a 2. kísérő-hordozó TG-t. Túl sok volt számára a hordozó, azt hitte Halsey főerőibe botlott, tehát további, erősebb légitámadások is várhatóak, valamint a csatahajók is a közelben lehetnek. 9 óra 20 perckor Kurita elrendelte a visszavonulást: a legénység elsüllyesztette a mozgásképtelené vált *Chokai*, *Chikuma*, *Suzuya* nehézcirkálókat. A *Haguro*, *Kumano*, *Tone* súlyos sérüléseket szenvedett. Az amerikaiak elvezítették a 3 rombolón kívül a *Gambier Bay* kísérő-hordozót, valamint a *Fenshaw Bay*, *Kalinin Bay* és a *White Plains* kísérő-hordozók megsérültek.

Délben Kurita számára nyilvánvalóvá vált, hogy a nagy lehetőség elmúlt: a partraszálló hajókat már minden bizonnyal csatahajók védelmezik és ő nem teheti ki Japán utolsó megmaradt hadihajóit az értelmetlen pusztulásnak. Ezért visszaindult a San Bernardino-szorosba.⁵⁸

Északon (Engano-foki csata) időközben Halsey elindította az 1. támadóhullámot reggel 8 órakor az előző délután felfedezett Ozawa ellen. Összesen 527 repülő

támadt 6 hullámban. Az első támadás eredményeként megsemmisült a *Chitose* könnyűhordozó, azután a további légiakciók eredményeként a *Zuikaku*, *Zuiho* és a *Chiyoda* könnyűhordozó is alámerült. A hajókat védő 20 vadászgépet már az első hullám kísérővadászai ártalmatlanná tették. Ezzel befejeződött a japán repülőgép-hordozó erő elpusztítása. A *Tama* könnyűcirkáló megrongálódott, később egy tengeralattjáró végzett vele.

Halsey túl későn, csak 10 óra 55 perckor fordult vissza a Sprague-et támadó Kurita ellen, így a délen zajló eseményekre nem tudott hatást gyakorolni. Október 25–26-án a visszavonuló Kuritát a 3. és 7. flotta gépei folyamatosan támadták, melyek eredményeként a *Noshiro* és *Kinu* könnyűcirkálók elsüllyedtek.⁵⁹

Leyte jelentőségét nem pusztán a veszteséglista (lásd a táblázatot!) adja. Az amerikai győzelem azt jelentette, hogy sikerült kiépíteni a hídfőt a Fülöp-szigeteken, amit elfoglalva Japánnak be kell fejeznie a háborút, mert elvágták a nyersanyagleőhelyektől. Leyte a japán hadiflotta, mint támadóképes haderő pusztulását okozta. Egyszerűbben fogalmazva: a japánok mindent egy lapra tettek fel és veszítettek. Ez volt az utolsó tengeri csata, amelyben a csatahajóknak fontos szerep jutott és egymással harcoltak. A történelem színpadáról ezzel az ütközettel léptek le. Figyelembe véve, hogy a résztvevő hajók számát tekintve ez volt az újkori történelem legnagyobb tengeri csatája, a befejezés méltó volt. A jövőt pedig nem Nishimura, a balaklavai könnyűlovassági roham módján végrehajtott akciója, hanem a Sibuyan-tengeri és az Engano-foki ütközetek jelentették. A japán vereséget több tényező okozta: az amerikai légifőlény, amely Fukudome és Ozawa gépeinek pusztulása után abszolúttá vált, a japán haditerv lehetetlensége, amit fokozott az amerikai felderítés eredményessége, valamint az elavult

doktrína szerinti harc, amit a körülmények kényszerítettek a JPN-re. Leyte után a megmaradt japán hadihajók úzótt vaddá váltak, amelyek schol sem voltak biztonságban. Ez pedig annak a haditengerészetnek, amely néhány éve még a világ harmadik legnagyobb flottájával rendelkezett, dicstelen szerep volt.

JEGYZETEK

¹ BAK JÓZSEF – CSONKARÉTI KÁROLY – LÉVAI GÁBOR – SÁRHIDAI GYULA: *Hadihajók*. Budapest, 1984, Zrínyi, 286.

² Uo. 297.

³ Uo. 277–278.

⁴ Uo. 279.

⁵ Uo. 281.

⁶ Uo. 294–296.

⁷ Uo. 283–287.

⁸ Uo. 293.

⁹ Uo. 220.

¹⁰ Uo. 218.

¹¹ Uo. 213–215.

¹² Uo. 216–217.

¹³ QUICK, JOHN: *Dictionary of Weapons & Military Terms*. H. n., 1973, McGraw-Hill Book Company, 99.; vö. az 1. jegyzetben i. m. 192–195.

¹⁴ Bak et al: i. m. 188.

¹⁵ THÜRK, HARRY: *Pearl Harbor*. Budapest, 1976, Zrínyi, 9–11.; vö.: JOHN KEEGAN (szerk.): *Atlasz – Második világháború*. Budapest, 1995, Akadémiai, 67.; vö. A. A. GRECSKO (főszerk.): *A második világháború története. 1939–1945. 4. köt.* Budapest, 1977, Zrínyi, 306., 317.; vö. HOYT, EDWIN P.: *Pearl Harbor*. H. n., 1999, Agora, 252. vö. JAKOVLEV, N. N.: *Pearl Harbor rejtélye*. Budapest, 1978, Kossuth, 33.; vö. PEMSEL, HELMUT: *A History of War at Sea*. H. n., 1979, Naval Institute Press, 125.

¹⁶ SMITH, W. W.: *Midway*. New York, 1966, T. Y. Crowell Company, 6.; vö. PEMSEL: i. m. 125.; vö. KEEGAN, JOHN: *A tengeri hadviselés története*. H. n., 1998, Corvina, 167.; vö. Bak et al: i. m. 213–215.; vö. Atlasz – Második világháború 69.; vö. Jakovlev: i. m. 52–55.; vö. Hoyt: i. m. 181–191.

¹⁷ Grecsko: i. m. 563.

¹⁸ COMMAGER, H. S.: *A második világháború története*. Budapest, 1991, Holnap Kiadó, 207–211.; vö.: PEMSEL: i. m. 126–127.; vö.: CLAY BLAIR, Jr.: *Silent Victory*. Philadelphia and New York, 1975, J. B. Lippincott Company, 185–186.; vö.: Bak et al: i. m. 273–724.; vö.: A második világháború története 1939–1945. 4. köt. Főszerk. A. A. Grecsko. 541–542.

¹⁹ PEMSEL: i. m. 127.; vö.: Clay: i. m. 187.; vö.: TOLAND, JOHN: *The Rising Sun*. New York, 1970, Random House, 283.

²⁰ Benjamin F. Schemmer (ed.): *Almanac of Liberty*. H. n., 1974, MacMillan Publishing Company, 112.

²¹ Clay: i. m. 197.

²² PEMSEL: i. m. 126–127.

²³ MILLER, JOHN: *Guadalcanal – The First Offensive*. Washington D. C., 1985, Center of Military History – United States Army. (United States Army in World War II – The War in The Pacific) 5–7.

²⁴ Miller: i. m. 9–17.

²⁵ Clay: i. m. 295–296.; vö.: Miller: i. m. 73–77.

²⁶ Miller: i. m. 79–80.; vö.: PEMSEL: i. m. 137.

²⁷ Clay: i. m. 298.

²⁸ Miller: i. m. 83.

²⁹ PEMSEL: i. m. 137.; vö.: Almanac of Liberty. 115.; vö.: Miller: i. m. 146–147.

³⁰ Miller: i. m. 148–152.

³¹ Clay: i. m. 330.

³² Miller: i. m. 170.

³³ Uo. 177–183.

³⁴ Uo. 183–185.; vö.: PEMSEL: i. m. 138.; vö.: Grecsko: i. m. 5. köt. 607–608.

³⁵ Uo. 608.; vö.: Miller: i. m. 185–186.; vö.: PEMSEL: i. m. 139.; vö.: Bak et al: i. m. 64.

³⁶ Miller: i. m. 188.

³⁷ Uo. 230.

³⁸ Toland: i. m. 419–420.; vö.: PEMSEL: i. m. 139.

³⁹ PEMSEL: i. m. 139.; vö.: Almanac of Liberty 118.

⁴⁰ PEMSEL: i. m. 139.

⁴¹ Uo. 140.; vö.: Almanac of Liberty 119.

⁴² PEMSEL: i. m. 140.; vö.: Almanac of Liberty 121.

⁴³ Almanac of Liberty 122.

⁴⁴ Louis Morton: i. m. 38.

⁴⁵ Clay: i. m. 744–745.; vö.: CANNON, HAMLIN: *Leyte: The Return to the Philippines*. Washing-

ton D. C., 1954, Office of the Chief of Military History, Department of the Army. 41–43. (United States Army in the World War II – The War in the Pacific); vö.: Pemsel: i. m. 145.

⁴⁶ Cannon: i. m. 44–45.; vö.: Clay: i. m. 745–747.

⁴⁷ Cannon: i. m. 44.; vö.: Macksey, Kenneth: i. m. 218.

⁴⁸ Cannon: i. m. 89–90.; vö.: Pemsel: i. m. 146.

⁴⁹ Pemsel: i. m. 146.

⁵⁰ Clay: i. m. 855.

⁵¹ Macksey: i. m. 221–222., Pemsel: i. m. 146.

⁵² Pemsel: i. m. 146.; vö.: Bak et al: i. m. 65.

⁵³ Macksey: i. m. 221.

⁵⁴ Cannon: i. m. 90–91.; vö.: Atlasz – Második világháború 164–165.; vö.: Clay: i. m. 758–759.; vö.: Pemsel: i. m. 146.

⁵⁵ Pemsel: i. m. 146.

⁵⁶ Pemsel: i. m. 147.; vö.: Atlasz – Második világháború 165.; vö.: Toland: i. m. 559–560.

⁵⁷ Toland: i. m. 560.; vö.: Bak et al: i. m. 65.; vö.: Clay: i. m. 759.

⁵⁸ Macksey: i. m. 226–229.; vö.: Cannon: i. m. 91.; vö.: Pemsel: i. m. 147.; vö.: Atlasz – Második világháború 165.

⁵⁹ Pemsel: i. m. 147.; vö.: Clay: i. m. 759.

TÁBLÁZAT

Veszteségek Leyténél (1944. október 24–26.)

VESZTESÉG	JAPÁN	USA
Repülőgép-hordozó	1	–
Könnyű repülőgép-hordozó	3	1
Kísérő repülőgép-hordozó	–	2
Csatahajó	3	–
Nehézcirkáló	6	–
Könnyűcirkáló	4	–
Romboló	11	3
Összesített tonnatartalom	300 000	35 000
Repülőgép	150	100
Halottak száma	10.000	1.500

Forrás: PEMSEL, HELMUT: *A History of War at Sea*. H. n., 1979, Naval Institute Press, 145.